

ŞİİR OKUMAYA DAYALI TÜRKCÖ ÖĞRETİMİ

Mehmet DEMİR*

Bilal DUMAN**

Turkish Education through Poetry Reading

Poetic narrative demonstrates richness of a language more clearly, because poetry as a genre is more effective than other literary genres in terms of explaining emotions. The general purpose of this study is to apply this function of poetry in conveying emotions to the education of Turkish. In this context, at first, it deals with reading techniques in poetry and their relevancy in teaching Turkish. In connection with that, various learning strategies are explained. At this point, employing the techniques of poetry reading could be developed as a successful strategy for language teaching. Because this way of education could be more enjoyable it eases the way of teaching and learning. Using the conventions of poetry reading might be an important strategy in teaching Turkish.

Keywords: Turkish education through poetry reading, language, emotions, thoughts.

Şiir

Şiir, edebiyatın en eski, en büyülu ve duyguları iletmede en etkili ürünüdür. AŞk gibi yaşama sevinci gibi, ölüm gibi anlatımı zor duygular hep şiirle dile getirilmiŐtir. İnsanın içine oturup düğümlenen yakıcı duygular, şiirsel anlatımın gücüyle bir teselli bulur. şiir daima acılara ilaç, sevinçlere kanat olmuştur. Bunun için şiir, her zaman, umutlarını yitirmiŐ insana umut vermiŐtir. İnsan için nice güzelliğin var olduğunu yüzyıllarca haykırıp durmuŐtur. şiir, sevinçleri yaşamada da yol gösterici, őımartmayan bir rehberdir. Bunun içindir ki şiir, dilin edebiyat alanında ulaştığı anlatım zirvesidir.

Aritoteles şiiri bir “taklit” olarak görür. Bu taklitte dilsel anlatım en yeni ve ileri denemelerini yapar. şiirde kelimeler, aldıkları mecaz anlamları yüzünden gündelik dilde kullanıldıklarından daha farklı Şekiller alırlar. şiirsel anlatım alıŐılmamıŐ mecazlarla dolu olabilir. Böyle bir sözcük çeŐitliliĖi, gündelik dille karıŐık kullanılmalıdır. Bu yol izlenirse, gündelik dilin bayağılığıyla mecazlardaki kapalılık birbirini tamamlar.(Aristoteles: Çev., Tunalı İ., Poetika,s.67). şiirin

* Yard. Doç. Dr., Muğla Üniversitesi EĞitim Fakültesi. E-posta: medemir@mu.edu.tr

** Yard. Doç. Dr., Muğla Üniversitesi

anlatımı, günlük dilden ayrı olarak, kelime ve mısra tekrarları, kesik, kapalı, çağrışımlı bir tarzla ham malzeme işlenerek belirli bir görüşü, duyguyu yayacak hale getiriliyor (Kaplan: 1973,446).

Haşim'e göre şiir, "anlaşılacak için değil, duyulmak üzere vücut bulmuş, mûsikî ile söz arasında, sözden ziyade mûsikîye yakın" bir dili olan sanat eseridir(Akyüz, 1973, 110). Hâmid, şiiri bir feryat, bir ürperme olarak görmüş, daha sonra Fikret ve Âkif'le geliştirilecek olan "nesre benzetme peşine düşmüştür." (Tanpınar ,1976, 522).

Şiirin öbür edebiyat türlerinin önünde olduğu görüşünü dile getiren Behçet Necatigil, "şiir okuru"nun gizli de olsa şairle aynı duyarlılık içinde olması gerektiğini umar. (Necatigil 1979, 95). Yazdığının nasıl okunduğu şair için muhakkak merak konusudur. Ancak, şair de romancı da, yazarken böyle bir düşünce içinde değildir. Onlar, " ..özlemine taşıdıkları bir dünya canlandırmak, onu bütün insanlarla paylaşmak..." (Yetkin, 1972, 30) için yazarlar. Şairin yazmak için bir amacı olmasa da okurun şairi anlaması, onu yorumlaması için gereklidir.

C. Süreyya, nesrin aklı, otoriteyi; şiirin, tabiatı, içgüdüyü, isyanı simgelediğini söyler. Şairin yaratıcılığı basma-kalıbı elinin tersiyle iter. Şair, yaradılışı ve duyarlılığı ile diğer insanlardan ayrılır(Kaplan :1973,245). O, kendi izlenimlerini ve yorumlarını kendi dil evreninde bulur. Her şairde dilin ayrı bir tadı , ayrı bir güzelliği vardır(Süreyya: 1964, 265)

Ö. Asaf'ın şiirlerinde "düşünce" ön plana geçer. Bu tarz şiir zengin hayal gücünden yoksun kalır. Derin ve karmaşık bir anlatım yolu seçilmemesine rağmen "veciz" bir söyleyiş biçimi kullanılmıştır (Kaplan :!973,267). Az söze çok anlam yüklemek de dilsel anlatım gücünü arttırmış olur. "Özgür düşünce, bağımsız düşünce, adalete dayanan düşünce, haklı düşünce, yapıcı düşünce, sağlam düşünce, tutarlı düşünce! Bunlar, romanlarda şiirlerde varsa vardır" (Birsal : 1975,47). Şiir dili, bu niteliklerdeki düşüncenin de kalıbını oluşturduğuna göre, dil öğretiminin şiirden uzaklaşmaması uygun olur.

Şiir, nesirden farklı yapıdadır; fakat cümle öğeleriyle kurulu bir anlatım olduğu için öncelikle doğru bir şekilde, düz olarak okunmalıdır. Daha sonra, okuyucu, onu ses, şekil ve bin bir çeşit çağrışım boyutunda yüreğinde duymalıdır. O bazen kutsal sözler gibi unutulmazdır, bazen de hoş bir beste gibi ürperticidir.

Şiir Okuma Teknikleri:

Asıl şiir okuyucusu onu seslendirmeden okuyandır. Onun duyduğu, gördüğü ve yaşadığı büyümlü âlem sadece kendisinin olur. Şiir bilgisi ve duyarlılığı geliştikçe bu âlemdeki gezintisi tatlanır. Bu bilgiler, söz sanatları, mazmunlar, çağrışımlar, semboller; ses ve renk unsurlarıyla bunların şiire kattıkları zenginlikler olarak sıralanabilir. Şiirin verdiği heyecanla bin bir renk ve sesin yarattığı dünyada yaşamak, okuyucunun bu hazırlık için harcadığı emeğe değer.

Bizim üzerinde durmak istediğimiz asıl konu şiirin seslendirilmesidir. Şiirin seslendirilmesinde dikkat edilecek hususlara geçmeden, seslendirilecek şiirin seçimi üzerinde düşünmek gerekir. Bazı şiirler toplum karşısında seslendirilmeye elverişli değildir. Bu tür şiirlerdeki duygu bir top gibi, bir yumak gibi kapalıdır. Bir okuyuşta açılmayabilirler. Böyle şiirlerde dinleyiciye verilmek istenen duygu ve heyecanın aktarımı da kısıtlı olacaktır. Toplum önünde okunan şiirler genellikle anlam yönünden kapalı olmayan şiirlerdir. Onlarda, duyguları topluluğa iletmek daha rahat olur. Çünkü böyle şiirlerin duygu ve heyecanı açan kapıları daha geniştir. Dinleyici, sembolleri, mecazları ve heyecan öğelerini izlemekte zorlanmaz.

Şiir seçiminde, şiirin okunacağı topluluğun yaş ve kültür seviyesi de göz önünde bulundurulmalıdır. Dinleyicinin bu özellikleri aynı zamanda şiirin okunacağı ortamı belirler. Bu ortam, kahramanlık duygularını dinlemeye veya aşk sarhoşluğuyla coşmaya elverişli olabilir. Okuyucu dinleyicisinin oluşturduğu ortama ters düşemez. Okumaya elverişli bir şiiri seçmek, bu konuda önemli bir adım atmak demektir.

Okunacak şiirin teması da okuyucu için önemlidir. Her tema, her okuyucu için elverişli olmayabilir: Kahramanlık türküsü gibi kahramanlık şiirini de en iyi tok sesli, yiğitliği yüreğinde duyan okuyabilir. Aşk şiirini de en güzel aşkı yaşayanın, hissedenin okuyabildiği gibi. Şiir okuyucusuyla şiirin teması arasında böyle bir benzerlik kurulabilir.

Okuyucu, şiiri önce kendisi yaşamalı, bütün heyecan öğelerini, ürpertileri tam olarak duymalıdır. Duymayan duyuramaz; hissetmeyen hissettiremez. Şiirin okuyana etkisi, okuyucudan bir parça, bir feryat gibi fıskırması demektir. Böyle bir okuyuşun ezberden olması daha etkileyici olur. Şiiri kendine mal eden, onunla bütünleşen okuyucu, topluluğu daha kolay büyüler. Şiirin, gönüllere yönelen duygusal gücünü kitleye kolayca iletir.

“Şiir okumak, bir mûsikî eserini icra etmek kadar ciddî, bir büyük besteyi sazlarla bize dinletmek kadar mühim ve ayrı bir sanattır.” (Banarlı, 1976, 14). Şiir okumakta sesin, şiiri seslendirmeye yarayan özellikte olması aranır. “Hançerede bir bozukluk, seste yaradılıştan gelen bir çirkinlik ve telâffuzda, törpülenmemiş mahallî bir söyleyiş özelliği” olmamalıdır. Böyle bir noksanı yoksa yine şiir, en güzel şâiri tarafından okunabilir. (Banarlı, 1976, 15).

Vurgu ve ton, şiir okumada dikkat edilecek en önemli iki özelliktir. Vurgu, bir heceyi veya kelimeyi diğerlerine göre daha sert, daha baskılı söylemektir. Türkçede kelime vurgusu genellikle sonda bulunur. Yer adlarında kelime başına kayar. Olumsuzluk eki de vurguyu çekmez. Cümle vurgusu fiile en yakın kelime üzerinde bulunur. Ton, konuşmada ve okumada sesin duyguları hissettirecek biçimde değişmesi, perdelenmesidir (Korkmaz, 1992). İyi bir tonlama için şiirin anlaşılıp duyulması gerekir. Örnek olarak, Yahya Kemal’in “Eylül Sonu” (Kemal, 1969) şiirini ses perdelenmelerini işaretleyerek okumaya çalışalım:

Günler kısaldı. Kanlıca'nın ihtiyarları

Bir bir hatırlamakta geçen sonbaharları.

Yazlar yavaşça bitmese, günler kılmasa

Yalnız/bu semti sevmek için/ ömrümüz kısa

İçtik bu nâdir içkiyi /yıllarca/ kanmadık...

Bir böyle zevke/ tek bir ömür yetmiyor, yazık!

Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor;

Lâkin vatandan ayrılışın ıztırâbı zor.

Hiç dönmemek ölüm gecesinden bu sâhile,

Bitmez bir özleyiştir, ölümden beter bile.

Koyu renkle yazılan heceler, kelime ve kelime grupları vurgulu okunmalıdır. Farklı bir ses tonuyla okunması gerekenler de şöyle sıralanabilir :” Günler, bir bir, bu semti sevmek için, yıllarca, tek bir ömür, ölmek kaderde var, lâkin, ıztırâbı zor, hiç dönmemek, bitmez bir özleyiştir”. Bunların okunuşunda, oradaki duygular sese yansıtılmaya çalışılmalıdır.

Şair, duyguyu anlatmada kullandığı sesleri, maksada uygun bir vurguda söyleyip şiirin ezgi gücünü, ana duyguyu anlatmada kullanmalıdır. Ölçü ve kafîye ritim sağlamada, güzelliğin etrafını ses pınarlarıyla çevirmede etkilidir. Eski şiirimiz aruz ölçüsünün çeşitli makamlarıyla okunmuştur. Çağdaş şiir daha çok “iç âheng”e dayanıyor; okuyuşta da şairin yarattığı bu âhenk dikkate alınmıyor. Burada, Yahya Kemal ve Ahmet Hâşim’in şiirlerinden seçtiğimiz örnekler üzerinde durmak bir fikir verebilir: Atik- Valide’den İnen Sokakta (Kemal, 1969, 28-29) şiirinde iftar vaktinde topların atılışı, “- dan /-den”, “-an / -en” ekleri ve “bütün”, “gün” kelimelerindeki seslerle sezdiriliyor. Okuyucu bu öğeleri daha vurgulu söylemelidir. Ahmet Hâşim’in, “Bir Günün Sonunda Arzu” şiirinde, “Akşam, yine akşam, yine akşam” (Akyüz, 1973, 132-133) ifadeleri bu şiirlere tekrarlardan kaynaklanan bir âhenk veriyor.

Şiirde, bir iç âhenk sağlayan aliterasyonların(aynı ses ya da hecelerin âhenk yaratmak amacıyla bir cümle içinde sık sık tekrarlanması) da çok iyi seslendirilmeleri gerekir: Divan şairi Vâsıf’ın “O gül endâm bir al şâle bürünsün, yürüsün; / Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün, yürüsün”beytindeki “n”,”s”ve “r” seslerindeki sızıcılık, şiir anlaşılmasa da süzülüp giden güzelin yürüyüşünü duyurabilmektedir. Yahya Kemal’in, “Belki hâlâ o besteler çalınır/ Gemiler geçmeyen bir ummanda” beytindeki uzun “â” ünlüleri sürekliliği çağrıştırmaktadır. Okuyuşta bunların hissettirilmesi gerekir.

Okunacak şiirin söz varlığının, anlam ve telâffuz olarak iyi bilinmesi gerekir. Vurgu ve tonlamanın yanlış olmaması için bu şarttır. Hatta, kelimelerin şiirdeki anlamları ve uyandırdıkları çağrışımlar bilinip öyle seslendirilmelidir. Kelimelerin

doğru telâffuzları sanatçıları, öğretmenleri dinlemekle öğrenilebilir. Bu konuda “dinlemek” ve ardından uygulamak eğitimin önemli bir parçasıdır.

Şiirin okunuşunda, şairin koyduğu durak yerlerine uymalıdır. Sözdizimini değiştirmek, kelime gruplarını isteğe göre bozmak yanlıştır. Ancak, sesin kesintisiz aktığı, bazen de duygunun kesildiği bölümler olabilir. Buraların okunmasında, sözdiziminin birbirine bağlandığı veya kırıldığı gösterilir.

Şiir okumakta, jest ve mimikler de bir boşluğu doldurabilir. Şiirin bile duyguları tam olarak yansıtamadığını, Orhan Veli, “Anlatamıyorum” şiirinde çok güzel dile getirir. Böylece kelimelerin gücünün tükendiği yerde vücut hareketleri devreye girer. Dilin anlatamadığını hareketler tamamlamış olur. Burada dikkat edilmesi gereken şey aşırılıktan kaçınmaktır. Heyecanın etkisiyle kendinden geçip dinleyicinin hoşuna gitmeyecek hareketlerden uzak durmaktır. Bunun belirli bir ölçüsü olmasa da insanın kendisine tuhaf geleni yapmaması uygun olanıdır. Heyecanın ve duygu sağanağının hangi hareketleri hoş görüp hangilerini yadırgadığını bilebilmektir. “Şiirin en fena okunduğu devrin” Servet-i Fünûn devri olduğu söylenir. Şairlerin aşırı duygusallıkları, onları şiir okurken taşkın sesler çıkarmaya, fazla duyarlı görünmeye zorlamıştır. Bize, şiiri acıklı bir ses tonuyla okumak ve hüznü bir söyleyiş sergilemek o devirden kalmıştır. Her mısraı tek düze bir ses tonuyla okumak merakı da önceki devirlerin armağanıdır. (Banarlı, 1976) Bunlar, şiirin gerçek güzelliğini duyuramayan yanlış okuyuşlardır. Şiirin dil güzelliğini, dilin şiirle kazandığı dilsel yaratıcılığı böyle yanlış okuyuşlarla kavratmak güçleşir.

Şiire Dayalı Türkçe Eğitimi :

Şiirle öğretme tekniğinden faydalanmak, eski kültürümüzde çok sık kullanılmıştır. Şiir ağırlıklı bir edebiyatın şiiri öğretimde kullanması normal sayılmalıdır. Hatırda kalmayı kolaylaştırdığı için şiirin kafiye ve diğer ses öğeleri bu konuda etkili olmuştur. Hz. Peygamberin hayatını anlatan “siyer” kitapları, çeşitli konuları işleyen “mesnevi”ler, İslâm hukukunu anlatan “fıkıh” kitapları hep öğretici şiir tarzındadır. Bunların en ünlülerinden biri, “Devletoğlu Yusuf’un Vikâye Tercümesi” dir (Demir, 1999). Bu tür yapılarla, çeşitli konular öğretildiği gibi dilin kendisi de öğretilir. Dilin kalıplaşmış sözleri ve ses tekrarlarıyla şiirsel bir söyleyiş yaratan ikilemelerin hatırda tutmayı, dolayısıyla öğrenmeyi kolaylaştırdığı bilinmektedir : torun torba, tam takır kuru bakır, aç değil açık değil, evli evine köylü köyüne, kim kime dum duma, fellik fellik, dediği dedik çaldığı düdüğü, dereden tepeden konuşmak...Çocuk dilindeki kelimelerin yapıları da şiirsel anlatımın dil öğretiminde aydınlatıcı olabilecek niteliktedirler: baba, dede, mama, kaka, atta, hoppa ...gibi sözler, ses tekrarlarına dayanan yapılarıyla dilin öğretimini kolaylaştırmaktadırlar.

İkilemelerdeki ses benzerlikleri anlamı da pekiştirirler (Hatiboğlu: 1972,s.13). Bir bakıma şiirsel anlatım ikilemelerdeki anlatımla örtüşen paralellik gösterir.

Türkçe derslerinde, özellikle ezbere şiir okutma üzerinde durulabilir. Toplum karşısında söz söyleme becerisi bu yolla kazandırılabilir. Ezberletilen şiirlerin topluluk karşısında okutulması öğrencilerde bir konuşma rahatlığı sağlar. Daha sonra da öğrenciler kendi duygu ve düşüncelerini açıklama noktasına gelirler. Kelimelerin telâffuz ve anlam bakımından öğretimi şiir okumakla kolaylaşır. Ezberlemek anlam ve duyguyu bir kenara bırakmak demek olmamalıdır. Şiirin anlamı ve uyandırdığı çağrışım ezberle birlikte özümсенir, sindirilir. Ancak böyle olunca şiirin dili anlaşılır; şiirsel anlatımla da ruha bir coşkunluk bir ferahlık verilebilir.

Şiir okumak Türkçe öğretiminde ihmal edilmemesi gereken bir çalışma şeklidir. Çünkü dilin gücünü en iyi yansıtan edebiyat ürünü şiirdir. Düzgün şiir okutmayı öğretmekle öğrencilere, dili ve insanı sevmeyi de öğretebiliriz. “Dil bir kültür taşıyıcısı” olduğu için kelimeler, kelime grupları, deyimler, kalıplaşmış sözler ve bunların şair elinde aldıkları yeni şekiller kültür birikimini tanıtırken kendi kendilerini de tanıtırlar. Şiiri güzel ve doğru okumak Türkçe öğretimi için önemli bir kazançtır. O halde öğretim strateji ve öğrenme stilleri arasına şiire dayalı Türkçe öğretimini katmak dil öğretimi ruhuna uygun olur.

Dil, düşüncenin aynası ve düşünceyi yaratan bir göstergebilim serüvenidir. Dil kültürün taşıyıcısı, toplumsal bir olgudur. Dilin kullanımının, dil gelişiminin zihni gelişime etki ettiği bilinmektedir. Doğru düşünmenin, gelişmiş bir kişilik sahibi olmanın, yapıcı, eleştirici, üretici ve bilimsel yönden gelişmenin sırrı Türkçe öğretiminde yatmaktadır. Dil, anlatmanın ve öğretmenin de en önemli aracıdır.

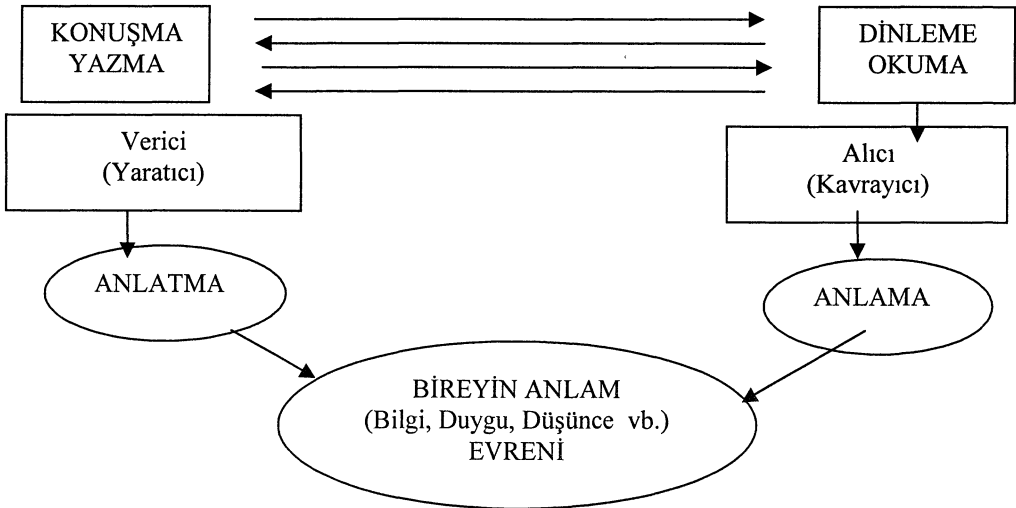
Dil öğretimi, sevgi ve eğlenceyle daha anlamlı ve bilinçli bir öğrenim yaşantısına dönüştürülmelidir. Öğrenciler tarafından sevilmeyen ve benimsenmeyen öğretim stilleri ve yöntemleri öğretim etkinliklerini kalıcı yapamadığı gibi eğlenceye de dönüştüremez. İyi bir öğretim, öğrencinin ilgisine, yetenek ve eğlence dünyasına hitap etmek durumundadır.

Nitekim Glaser’in(11) (1999) kontrol teorisi; sevgi, kontrol, özgürlük ve eğlenceyi içermektedir. Glaser, eğlence için genetik gereksinimlerimiz ve öğrenme arasında bir ilişki olduğuna inanır. Glaser, öğrenmenin ömür boyu bir uğraş; eğlencenin ise yaşamın temel bir parçası olduğunu söyler. Eğlenceye sahip olduğumuzda, onu yapmak için dört gözle bekleriz ; uzun saatler boyunca çalışabiliriz (Glaser, 1999, 129-130). Glaser’in bu yaklaşımı, öğrencilerin işsel motivasyonları ile işe koşullarını hedefleyen bilişsel farkındalık (metacognition) dediğimiz bir stratejidir. Bilişselfarkındalık stratejisinden dolayı öğrenci yaptığı ve yapacağı etkinlikleri planlamakta, izlemekte, kontrol etmekte ve değerlendirebilmektedir.

Öğrencilerin başarıları, büyük ölçüde, kendi öğrenme yollarının farkında olmalarına ve kendi öğrenmelerini yönlendirebilmelerine bağlıdır. Bu durum, öğrencilere öğrenme ve çalışma stratejilerinin ilkokuldan başlayarak öğretilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Senemoğlu, 1998, 559).

Öğrenmek ve öğretmek için bir çok yol vardır. Herkes öğrenebilir, ama herkes aynı şekilde öğrenemez. Bütün çocuklara uyan bir öğrenme stili yoktur. Ama bütün çocuklar oyundan, eğlenceden, müzikten ve şiirden hoşlanırlar. Bu bağlamda; oynayarak, eğlenerek, şarkılar ve şiirler söyleyerek öğrenme çocuklar için daha ilgi çekici olsa gerek. Tam öğretimin gerçekleştiği, heterojen bir yapıya sahip olan sınıflardaki Türkçe öğretiminde bu saydığımız öğeler, çocukların gelişim yapıları gereği onlar için daha ilgi çekicidir. İşte Türkçe öğretiminin başarıyla gerçekleştiği bu sınıflarda, her öğrencinin en iyi öğrendiği yolu bulup o yolu açmalı ve orada ilerlemeyi kolaylaştırmalıdır. Bir öğrencinin öğrenme stilini belirleyerek gerekli düzenlemeleri yapmak öğrenci başarısını artırır. Türkçe öğretimi, bir dil öğretimi olarak daha lirik, daha ahenkli, “*şiire dayalı*” bir metodolojiye göre yapılırsa öğrencinin dili sevmesi ve bilinçli kullanması sağlanır.

Bir dil öğretim programı olan Türkçe öğretiminde; okuma, konuşma, yazma ve dinleme becerilerinin tümünün, birbirini destekleyecek nitelikte düzenlenmiş öğretim etkinlikleriyle yürütülmesi amaçlanır. Çünkü bu dört beceri alanının ilişkilendirilmesi Türkçe öğretiminin amaçlarını oluşturur. Bu beceri alanlarındaki ilişki(12) aşağıdaki gibi gösterilir:

Şekil 1. Türkçe Öğretimimin Etkili Alanları

Öğrencinin, Türkçe öğretimindeki anlama, kavrama ve yaratma evreni; konuşma, dinleme, yazma ve okumanın karşılıklı etkileşimi içerisinde oluşur. Bu dil becerilerindeki etkileşim; öğrencinin okul yaşamı boyunca, tabiri caizse “şiir tadında” sürerse ve öğretim yöntem, stil ve stratejileri de bu bağlamda öğrenci merkezli gerçekleşirse, öğrencinin akademik başarısı yükseldiği gibi, dengeli bir kişiliğe sahip olmasını sağlayan duyuşsal dünyası da dengeli olarak gerçekleşir.

Herhangi bir yöntemi seçerken öğretmenin hiç unutmayacağı şey, o yöntemin öğretim sırasında öğrencinin ruhsal varlığının(kişiliğinin) gelişmesine yardım edip etmeyeceğidir. Bütün çocuklar, bireyler şiirin müziksel ritmine, ahengine ve aliterasyon özelliğinin büyümesine kapılmadan edemezler. Herhangi bir konuyu, “*şiire-dayalı*” bir yöntemle öğretmek; kişinin yaşama daha iyi uyum sağlamasına, şiirdeki müziğin estetik ahengine, kişinin psikoterapisine ruhsal açıdan cevap vermesine, öfke, korku gibi coşkularını daha kolay denetlemesine, diğer insanlarla olan ilişkilerini en uygun biçimde ayarlamasına yardımcı olur.

“*Şiire dayalı*” bir Türkçe öğretimi, öğretim sırasında öğrencilerde öğrenme isteğini uyandırmakta, öğrencileri beden ve zihin etkinliğine yöneltmekte, sorulan soruların yanıtlarını öğrencilerin gene kendilerinin bulunmasına olanak sağlamaktadır. Çünkü öğretimde esas olan; hedefleri, içeriği, öğrencilerin etkili, verimli ve kalıcı bir şekilde öğrenim yaşantısına dönüştürebilmeleri için kendilerini bu yola adanmaları, tutumlarını pozitif yönde geliştirmeleridir . Bu duygu ve düşüncelerin oluşabilmesi için öğrencinin duyuşsal stratejilerini kullanması gerekir.

Öğrencilerin anlam ve anlatım evrenlerinin oluşmasını sağlayan bir dil öğretim programı olan Türkçe öğretiminde, duyuşsal stratejilerin oluşabilmesi için de öğrencilerin duygu dünyalarını açığa çıkarmak en temel stratejidir. Bu strateji ise “*şiire dayalı*” bir öğretim yöntemi olabilir. Şiir, insanların duyuşsal ve eğlence dünyalarına daha çok hitap etmektedir. Bu bağlamda, Türkçe öğretiminde duyuşsal stratejiler, “*şiire dayalı*” bir yöntem ve teknikle oluşturulabilir; bu yolla harekete geçirilebilir. Bu stratejiyi hemen hemen bütün insanlar empatik olarak kendilerinde deneyebilir ve onunun olumlu bir sonuç verdiğini görebilirler. Duyuşsal stratejiler, bilişsel ve bilişsel farkındalık stratejilerinin harekete geçmesini sağlamaktadır.

Weinstein ve Mayer’e (1986, 315) göre, “öğrenme stratejilerinin kullanılmasının amacı, öğrencinin duyuşsal durumunu etkilemek ve onun yeni bilgiyi seçmesini, kazanmasını, örgütlemesini kolaylaştırmaktır”. Onlara göre, öğrenme stratejileri ise “öğrencinin öğrenme sırasında kullandığı, kodlama sürecini etkileme amacıyla olan davranış ve düşüncelerdir”. Öğrenme stratejileri, öğrencinin öğretme-öğrenme sürecindeki etkileşiminin artmasına yardımcı olur.

İlgili çalışmaların çoğunda, öğrenme stratejileri üç alan içerisinde sınıflandırılmaktadır: Bilişsel stratejiler, bilişsel farkındalık stratejileri ve duyuşsal stratejiler. Bilişsel öğrenme stratejileri; yeni karşılaşılan bilgilerin öğrenilmesine, öğrenilen bilgilerin tekrar geri çağırılmasına ; hatırlanmasına, ilgili problemlere uygulamasına ve anlamlı birer bilgi deposu olarak yapılandırılmasına yönelik stratejilerdir. Duyuşsal stratejiler ise; bireyin motivasyon yönünü harekete geçirerek, bilişsel ve bilişsel farkındalık stratejilerini etkili, verimli şekilde kullanması, öğrenmesi için, içsel ve dışsal koşulların yaratılmasına ilişkin; rahat olma, kaygı düzeyini düşürme, yoğunlaşma, dikkati toplama, kendi kendini olumlu olarak yönlendirme ve duyuşsal dünyasını uyarmaya yönelik stratejilerdir. Bilişsel

farkındalık stratejileri, bilişsel aktivitelerin ilerlemesini, değiştirilmesini ve bunların düzenlenmesini kapsayan stratejilerdir.(Duman, 2002, 41).

Her öğrencinin farklı düşünme ve öğrenme biçimleri vardır. Bunu öğrenmek için öğrenme etkinliğindeki işlemlere bakmak gerekir. İlgili literatür tarandığında görüleceği gibi, çeşitli öğrenme stilleri, farklı araştırmacılar tarafından sınıflandırılmıştır. “The Dunn and Dunn 1987; Kolb Akt.Aşkar, Petek; B.Akkoyunlu.1993; Winters, Elaine, 1995); İnsanlar genellikle dört yoldan bilgi edinirler: Bunlar görsel, işitsel, kinetiksel, Sosyal öğrenme stilleridir. (<http://www.westga.edu/~jdbutler/ClassNotes/learnstyles.html>).

İşitsel stillere sahip olan öğrenciler şiirle öğrenmeye daha yatkındırlar. Doğaçlama, konuşma, yüksek sesle konuşma, okurken, ne okuduğu hakkında kendi kendine ve başkalarına konuşma, sözlü tekrarlama, proje olarak şiir okuma gibi öğrenme stillerine sahiptirler. Şiir her devirde eğlendirici ve öğretici bir özelliğe sahip olmuştur. Bu özelliğinden dolayı günümüzde de öğretme stili olarak yararlanılması gerekir. Özellikle de bir dil öğretim metodolojisi olarak, Türkçe ve edebiyat derslerinde baş vurulması gerekmektedir. Çünkü yapılan araştırmalarda (Tekin,1980; Kaya, 1985; Dilbaz, 1988; Duman, 2001), Türkçe öğretiminin genel sorunlar yaşadığı belirtilmektedir. Bu sorunlara, bir çözüm getirebileceğini düşünmek gerekir.

Sonuç:

Şiir, anlatım çeşitlerinden, dilin gücünün en fazla gösterildiği bir edebiyat ürünü olarak bilinir. Türkçe- Edebiyat öğretiminde ondan daha fazla yararlanmanın yollarını aramak gerekir. Kelime telâffuzları şiir okuma ve okutma yoluyla kavratılırken, kelimelerin şiirde çokanlamlılık özellikleriyle zengin bir çağrışım sınırsızlığı içinde kullanılmaları da Türkçe'nin anlatım gücünü yaşatabilir. Türkçe'nin tadına varmada önemli bir örneklendirme olur. Öğretim stratejileri içinde yer alan eğlendirici bir ortam içerisinde, motivasyon uyandırarak yapılacak “şiir okumaya dayalı” bir eğitim, beklenen faydaları sağlayabilir. Bu uygulama hiçbir zaman ders programlarının akışını engellememelidir. Şiir okuma, uygulama ve örneklendirme çalışması biçiminde yapılırken boş zamanlarda da yapılabilir.

Şiir, söz dizimi bakımından da dilin yapısına yeni anlatım yolları kazandırır. Şiirsel anlatım yoluyla Türkçe'nin ulaştığı ifade gücünü kavrayabiliriz. Şiirde, cümle öğeleriyle âdeta oynanması da bütünü parçalanarak tanınması gibi, Türkçe'nin söz dizimini kavratmada yardımcı olur.

Şâirin anlatımında okuyucu, bir çok noktalarda kendini de bulacağı için, eğitim çalışmaları sevgi ve güzellik ortamında yürütülmüş olur. Türkçe- Edebiyat eğitiminde, çok katı ve aşırı kuralcılık da kontrolü olmayan bir disiplinsizlik kadar zararlıdır. Şiire dayalı eğitimle iç dünyası gelişen çocukta, kendine güven duygusuyla birlikte konuşma ve yazma rahatlığı da ortaya çıkmaya başlar. Şiir okumadan Türkçe eğitiminde daha fazla yararlanmak, okumayı sevdirmede de yardımcı olacaktır.

Kaynaklar:

- Aristoteles : *Poetika* (Çev. Tunalı, İ.), İst., Remzi Kitabevi.
- Akyüz, K. (1973). *Ahmet Hâşim - Şiirler*, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yay.
- Akyüz, K. (1973). *Ahmet Haşim, Şiirler*: “Piyale, Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar”, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yay.
- Banarlı, N. S. (1976). *Şiir ve Edebiyat Sohbetleri*, İstanbul: “Şiir Okumak”, Kubbealtı Neşriyat.
- Birsel, S (1975). *Şiir ve Cinayet*, İst., Çağdaş Yayınları.
- Devletoğlu Yusuf, *Vikaye Tercümesi.*,(Haz., Mehmet Demir, 1999), Doktora Tezi, E.Ü. Sos. Bil., Ens.,İzmir.
- Dilbaz, B. (1988). “İlkokul 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinde Türkçe Dersi Bilişsel Alanla İlgili Hedeflerin Gerçekleşme Düzeyi” Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Duman, B. (2001). “İlköğretim 4. ve5. sınıf ders kitapları üzerine bir araştırma –inceleme”. Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi sayı (2001-1).Sakarya.
- Duman, B. (2002), “Süreç-temelli öğretimin ilköğretim 6.sınıf sosyal bilgiler öğretiminde öğrencilerin akademik başarısı ve kalıcılığı üzerindeki etkileri”, *Doktora Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Dunn, Rita; K.Dunn, G.E.Price. Learning Style Inventory (LSI). Manual. Lawrence: Price Systems Inc. 1987.
- Glasser, W. (1985), *Control Theory in The Classroom*. New York: Perennial Library.
- Kaplan, M.(1973), *Cumhuriyet Devri Türk Şiiri*, Cumhuriyetin 50. Yıldönümü Yay.,İst.
- Kaplan, M. (1983), *Kültür ve Dil*, Degâh Yay., İst.
- Kemal, Y. (1969).*Kendi Gök Kubbemiz*, İstanbul: M. E. Basım Evi.
- Kolb Learning sytil envanter (akt. Aşkar, Petek; B. Akkoyunlu)*Kolb Öğrenme Stili Envanteri Eğitim ve Bilim. 87,1993. 37-47.
- Korkmaz, Z. (1992), *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara : TDK Yayını.
- Learning styles <http://www.westga.edu/~jdbutler/ClassNotes/learnstyles.html>
- Necatigil, B. (1979). *Bile / Yazdı*, Cem Yayın Evi, İst.
- Süreyya.C. (1964), *Türk Dili Dergisi*, Anka: TDK Yayını Nr. 148
- Tanpınar, A. H. (1976). *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitap Evi, İst.
- Tekin. Halil. (1980). *Okullarımızda Türkçe Öğretimi*, Ankara: Mars Matbaası,
- Vecihi Hatiboğlu (1971). *İkileme*, Ankara: TDK. Yay.,
- Yetkin S.K. (1972). *Denemeler*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,.
- Weistein, C.E. ve R.E.Mayer (1986), “The Teaching of Learning Strategies”. M.C. Wittrock (Ed.), *Hand Book of Research on Teaching*. Newyork: Macmillan Company, 315-327.
- Winters, Elaine. (1995). *Seven Styles of Learning: The Part they Play When Developing Interactivity*. <http://www.bena.com/ewinters/styles.html>